

“YENİ” YE KARŞI YERLİ BİR YORUM: YENİLİK DERGİSİ

Mehmet Can DOĞAN

Cavit Yamaç'ın “müessisi”, Aydın Arakon'un “imtiyaz sahibi” ve Cahit Tanyol'un “neşriyat müdürü” olduğu *Yenilik*, “San'at-Edebiyat-Fikir Gazetesi”¹ sunumuyla 1 Şubat 1941-Mart 1941 tarihlerinde, İstanbul'da iki sayı yayımlanmıştır. *Yenilik*, 48x66 boyutuyla sunumundaki gazete sözcüğünün anlamını karşılamakla birlikte, periyodu ve içeriği gözetildiğinde dergi olarak değerlendirilmesi gereken bir süreli yayındır. “Gazete” sunumu, 1940'larda yayımlanan başka bazı dergilerde de görüldüğü gibi, süreli yayının konumlandırılmasındaki belirsizlikle ilgilidir.

Yenilik, 5 Birinci Kânun 1940 tarihli *Servetifünun-Uyanış*'ta, “Gençlik ve Edebiyat Gazetesi, 15 Birincikânun günü çıkıyor” diye duyurulup derginin kurucusu ve yazar kadrosu ilan edilir. Bu ilan, “yakında çıkıyor” sözü eklenerek 23 İkinci Kânun 1941'e gelene kadar üç kez daha yayımlanır. Derginin çıkış ilanının *Servetifünun*'da yer alması, başta “müessis” Cavit Yamaç olmak üzere kadrosunda bulunan bazı kişilerin nerede bir arada görüldükleriyle ilgili dikkate değer bir ipucu sunar. Çıkış ilanında adları bir arada anılan Cavit Yamaç ile Oktay Akbal, *Servetifünun-Uyanış*'ın yazarları arasındadır. Oktay Akbal, “Bir Dergi Çıkarmak” başlıklı yazısında, “Lise son sınıfta, yani 1941'de *Yenilik* adlı bir gazete çıkardık. Cavit Yamaç'la. Koskoca yapraklı bir gazeteydi.”² sözüyle *Yenilik*'in kimler tarafından çıkarıldığını açıklar.

Yenilik, *Servetifünun*'daki ilanının ilk yayınında belirtilen tarihten kırk beş gün sonra yayın dünyasına girer. Bununla birlikte, ilk sayısındaki logonun hemen sağ yanında siyah bantla kapatılmış alanda “15 1. inci Kânun 1940” tarihi okunmaktadır. Gizlenmekle birlikte hâlâ okunabilen bu göstergeden

1 Yazı başlıklarında ve alıntılarda özgün imla korunmuştur.

2 Oktay Akbal, “Bir Dergi Çıkarmak”, *Türk Dili*, S. 332, Mayıs 1979, s. 407.

hareketle derginin ilandaki tarih taahhüdüne bağlı kalınarak basıldığı ama dağıtımına verilmediği söylenebilir.

Boyutuyla dikkat çeken ve dört sayfadan oluşan *Yenilik*'te yazılar ve şiirler, altı sütuna dizilmiştir. Bu biçimsel özelliği okuma kolaylığı sağlamakla birlikte, boyutu ve zamanının dizgi koşulları, yazıları izlemekte güçlük doğurmaktadır. Her bir sayının ilk sayfaları, görsel bakımdan dikkati çeker. İlk sayıda, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün fotoğrafı, "Milli Şefimiz, Kültür Şefimiz" sunumuyla ilk sayfanın orta sütunlarında yer alır; ikinci sayının ilk sayfasında da heykel görsellerine yer verilir. *Yenilik*'i yayımlandığı yıllardaki diğer dergilerden ayıran önemli bir görsel özellik, yazı ve hikâyelerin yazarlarının fotoğraflarına metinlerinin başında yer açılmasıdır.³ Görsel olarak bazı yazılarda konuyla ilgili resimlerin yayımlandığına ve ikinci sayıda "Antoloji" başlığı altında yabancı çizerlerden iktibas edilmiş karikatürlere yer verildiğine de değinmek gerekir. Somut değerlendirmeye, dergide hiçbir reklamın görünmediği bilgisi de kaydedilmelidir.

Derginin ikinci sayısında, "Dikkat!" uyarısı ile şu bilgi verilir: "Şubat ve Mart aylarında aylık olarak çıkan 'Yenilik' 1 Nisan'dan itibaren ayda 2 defa çıkacaktır. Her ayın 1'inde ve 15'inde 'Yenilik'i arayınız!" Aylık periyottan 15 günlük periyoda geçeceği duyurulmuşken yayın dünyasından çekilen derginin yeniden çıkarılmaya yönelik niyet taşındığına ilişkin bir bilgi, *Servetifünun*'da yayımlanan bir ilanda yer alır. 23 Temmuz 1942 tarihli *Servetifünun*'da yayımlanan ilanda, "Çıkıyor – Yenilik Gençlik ve sanat gazetesi" denir. Ama dergi, yayımlanmaz ve iki sayıda kalır.

Yenilik'in Çıkış Amacı

Yenilik, adının da işaret ettiği üzere, "yeni"nin yanında ve peşinde bir dergi olarak belirir. Bununla birlikte, "yeni"nin yorumu noktasında, söylem bakımından dönemdeki gençlerin çıkardığı dergilerden ayrılır. Derginin çıkarılışındaki niyet ve amaç, ilk sayıdaki "Program Yerine" başlıklı yazıda açıklanır. *Yenilik* arayışının yadsınmadığı belirtilen bu yazıda, yeniliği *yıkıcı* bir tutumla söylemselleştiren çıkışlara karşı durulacağı ilan edilir. Yazının bütününden 1940'lara gelene kadarki birkaç yıl içinde yenilik söylemiyle beliren çıkışlara mesafe alındığı anlaşılır. Bu, yenilik arayışının "eski"yi değil, "yeniler"i hedefe koyarak gerçekleştirileceğini işaret etmesi bakımından dikkat çekici bir tutumdur. Anılan yazıda, derginin "programı" şöyle belirlenir:

3 Derginin bu tasarrufu, *İnsan*'da D[oğan] R[uşenay] imzasıyla yayımlanan bir değerlendirme yazısında, "*Yenilik* muharrirleri imzalarile şöhret yapamayacaklarını anlamış olacaktı ki kendi gazetelerinde fotoğraflarını neşrediyorlar." (S. 13, 1 Nisan 1941, s. 46.) cümlesiyle eleştirilmiştir.

“Samimi sanat çalışmalarını tavsiye ve yaymak”;

“Memleketimizin hakikatlerini anlatan eserleri getirmesini bil[mek] ve çıktığı yolda milletimizi faydalı olmağa çalış[mak]”;

“Bilhassa son zamanlarda gayritabiî bir surette ısrar eden anarşik ruh ve edebiyatı ortadan yok etmek ve bize yakışan bir surette kıymetler yetiştirmek”⁴.

4 Yenilik [imzasıyla], “Program Yerine-Yenilik”, *Yenilik*, S. 1, Şubat 1941, s. 1.

“Yeni”nin kaynağını “memleket”te ve “yurt”ta gören *Yenilik* yazarları, ikinci sayıda “İstikamet” diye sundukları yazıda, güzellik arayışındaki çabalar için ufkun Avrupa olarak belirlenmesini eleştirerek, “Yurdu daima başka zaviyelerden görülmesi ve daima yeni olarak görünmesi kabilken neden acaba muharrirlerimiz ‘güzellikleri’ ithal ve ruhlarını Avrupa’ya bakarak tazelemişlerdir?” derler. “Yurdu tanıma ve tanıtmaya”nın sanat ve edebiyatta yaratıcı hamleyi hazırladığını ileri süren “Yenilik”çiler, “millî eser”in peşinde olacaklarını vurgular. Onlara göre “millî eser”, “toprak ve insana samimi olarak” yaklaşmakla mümkündür ve bu da “kuvvetli bir iman”ı gerektirir.

Yenilik’in programına ve genel olarak dergiye ilk sayının yayını sonrasında getirilen eleştiriler, ikinci sayının son sayfasındaki “Notlar” sütunlarında karşılanır. Burada yazılanlarla yukarıda anılan yazılardaki görüşler vurgulanır.

***Yenilik*’in Kadrosu ve İçeriği**

Yenilik’in çıkış amacının ve programının ilan edildiği yazılardakine benzer görüşler, dergideki denemelerde de ileri sürülür. Bu yazıları, derginin yazar kadrosuna değindikten sonra değerlendireceğiz. İlk sayıda “‘Yenilik’in Daimi Kadrosu” başlığı altında, şu isimler sıralanır: Baki Süha, *Bedri Rahmi, Cahit Saffet, Cahit Sıtkı, Cahit Tanyol, Cavit Yamaç, Esat Sümer, Ferruh, İlhan Berk, M. Niyazi Akıncıoğlu, M. Şişman, Mustafa Niyazi, Neriman Kurtbay, Nevzat Hatko, Oktay Akbal, Oktay Kazanlı, Sabahattin Kudret, Salâh Birsal, Samim Kocagöz, Şahap Sıtkı, Şinasi Özden, Vecdi Bürün, Ziya Osman Saba, Ziya Yamaç*. Listedeki isimler, *Yenilik*’in ufkunun fark edilmesi bakımından dikkat çekicidir ama bunların neredeyse yarısı (yukarıda eğik olarak dizilen isimler) dergide görünmez. Bunun yanı sıra listede isimleri anılmayan Oktay Rifat, Nurullah Ataç ve Mahmut Çamay, *Yenilik*’in ikinci sayısında metinleriyle yer alır. Listedeki isimlerin dergiye metinleriyle yansımaması ve diğerlerinin dergide yer alması, *Yenilik*’in söylemiyle ilgili olmalıdır.

Yenilik, söylem bütünlüğü olan bir dergidir. Çıkış amacının ve programının açıklandığı yazılarda ileri sürülen görüşler, derginin büyük bir bölümünü dolduran denemelerle desteklenip sahiplenilir. Kurgusal metinler de söyleme eklenir.

Derginin kurucusu Cavit Yamaç, “Tenkide Dair” (S. 1) başlıklı yazısında, edebî tenkidin “iyi” ve “kötü” metni ayırıştırma işleviyle yol gösterici olacağını belirtip “seçme”nin önemini vurgular ve “münekkidin” seçiminin bile eleştiri olduğunu savunur. İmzasız yayımlanan “Namık Kemal’e Ça-

tanlar” (S. 1) başlıklı yazıda, yeniliğin değerlere saldırılarak değil, değerler sahiplenilerek yapılacağı söylenir. Salâh Birsal, “Sanatkârın Hiddeti”nde (S. 1), sanat eserinin hiddetle başlayıp devam ettiğini ileri sürer. Vecdi Bürün, “Günün Kelimesi” olarak belirlediği “Realisme”in yanlış yorumlandığını söyleyip, kavramı derginin tutumunu da yansıtacak biçimde açıklar. Sabahattin Kudret Aksal, “Tiyatro ve İnsan”da (S. 1), tiyatro eserinin toplumla bağlarına dikkat çeker. Cahit Tanyol, “Şiir Moda Değildir!” (S. 1) başlıklı denemesinde, kendi neslinin şiirinde belirginleşen yenilik arayışlarındaki “gariplikler”e dikkat çekerek, biçimdeki “vezin ve kafiye” düşmanlığı ve içerde “bazı garip buluşlarla posa hâline gelmiş tahassüsler”in yeniyile ilgisi olmadığını söyler. Ayrıca bu tarz denemeleri öne çıkaran eleştirmenlerin “garabet modası”nı başlattığını ileri sürer. Tanyol’a göre biçimsel özellikler, yeninin ölçütü olamaz ve “Garabet belki ‘moda’ olabilir, fakat şiir moda değildir”. Cavit Yamaç, “Sanat ve Yenilik”te, Tanyol’un ileri sürdüğü görüşleri izler ve “Sanatta yenilik, sadece modern bir teknikle yapılamaz.” der. Ona göre “sanatta yenilik ruh yeniliğidir”. Yamaç’ın denemesi, derginin yeniliğe kaynak ararken nereye gözeteceğini belirginleştirmesi bakımından dikkat çekicidir. Nasıl Tanyol “garip” ve “garabet” sözcükleriyle Garip Şiiri’ni gözetmişse Yamaç da “Sürrealizm” sözcüğüyle aynı şiiri hedef alır ve bu eğilimin *yerli olmadığını* ileri sürer. Yamaç’a göre Sürrealizm, Türk sanatının kendi dinamizminden değil Avrupa’nın özgül koşullarından doğmuştur. Bu yüzden Sürrealist olduğu söylenen eserler, bu toplumun gerçeğini yansıtmaz. Oysa “Türk sanatının realizmi, kendi hakikatlerimizden doğmalı[dır]”. Yamaç, Avrupa kaynaklı sanat akımlarını izlemenin nakilcilik olduğunu belirtir ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Kemalist idealler benimsenerek yeni bir sanat hamlesine girişmek gerektiğini savunur.

Yenilik’in ilk sayısındaki denemeler arasında, Oktay Akbal’ın “Yarınci Fransız Edebiyatı” başlıklı yazısı, militarist söylemiyle dikkati çeker ve sert tonuyla dergideki diğer yazılardan ayrışır. Akbal da Cavit Yamaç gibi Avrupadan aktarılan görüşler üzerinde durur ama onun kaygısı, Yamaç’inkinden hayli farklıdır. Fransız edebiyatında Birinci Dünya Savaşı sonrasında beliren savaş karşıtı tutumun okurları miskinleştirdiğini ve direncini azalttığını ileri süren Akbal, İkinci Dünya Savaşı’nın yaşandığı yıllarda Fransa’nın uğradığı hezimetin bu tutumdan kaynaklandığını belirterek, “Yarınci Fransız edebiyatı yeni Fransız neslini tek bir gıdayla besleyecektir: İNTİKAM.” der.⁵

5 Oktay Akbal, bu yazıdan duyduğu pişmanlığı ve üzüntüyü yıllar sonra şu sözlerle ifade edecektir: “Orda yayımlanan bir yazım için sonraki yıllarda çok üzüntü çektim. Niye bunu yazdım diye

Yenilik'in ikinci sayısında Samim Kocagöz, "İki Mesele" başlığı altında, "Bugünkü Edebiyatımızda Anarşi Var mı?" sorusunu cevaplayarak, anarşi olmadığını ama anarşi çıkarmak isteyen gazeteciler bulunduğunu savunur. Diğer mesele olarak da "Muharrir" ile "Müellif" arasındaki ince ayrıma dikkat çekerek gazete yazarlığı ile telif eser yazarlığını ayırt edecek sözcüklerin kullanılması gerektiği belirtir. Cahit Tanyol, "Kötü Bir Zihniyet"te, Anadolu'dan ve halktan gelen sese kulağı tıkalı yazarları eleştirir. Şahap Sıtkı, "Şiirde Yeni-Hikâyede Yeni" başlıklı denemesinde, yeniliği temsil eden şair ve yazarları tutumlarıyla birlikte belirginleştirir. Salâh Birsell, yıllar sonra aynı adla kitaplaşacak "Seyirci Sahneye Çıkıyor" başlıklı denemesinde, edebiyat sosyolojisinin dikkatini haber veren bir duruma yoğunlaşarak sanat eserinin var olmasındaki "sanatkâr-sanat eseri-okuyucu" üçlüsünün ilişkisini değerlendirir. Sabahattin Kudret, "Ayın Sanat Hadiseleri"nde "D' Grubu Sergisi"ni merkeze alarak dönemin resmindeki eğilimleri yorumlar.

Gün Sonu Konuşması

Nurullah Ata'ya

Ağaçların ve evlerin üstünde başım,
Aydınlık içinde,
Kuşlar ötüşerek geçiyor civarımdan.
Akşam oluyor uykudan kolay.
"Oktaç" diye sesleniyor
Gök yüzündeki küçük yıldız.
Sizler de okrobansınız;
Benden neden kaçarsınız
Kurtlar, zincap, tilki ?

Ağaç konuşuyor :
Ben ağacım, bilgim de ona göre.
Rüzgârlı havalarda konuşabilirim.
Bilmem nıla ve gurbet farkı
Ayaklarım olmadıyından,
Köklerim toprakla kardeş,
Zamana alışık yapraklarım.
Acımaz kırsanız dallarımı.
Sizler gibi korkmuyorum ölümden,
Çünkü toprağa karışınca
Tekrar ağaç olmamın çaresini bilirim.

Ben konuşuyorum :
Hep yaşadığımı hatırlatıyorum kendime
Ve diyorum : "İçin neşe..."
"Bir gün ne el kalacak tutmak için,

"Ne yürümek için bacak,
"Ne bulutların seyri,
"Ne de bir hatıra dünyamızdan.
"Çünkü hatıralar, kuşlar gibi,
"Dal ister konacak.
"Bir gün yaslanmak istesen pencereye,
"Diz çökmek istesen... Nafile,
"İş işten geçmiş olacak..."

Kuş konuşuyor :
Elinde tuttuğun elma,
Mezafe kanadımın altında,
Ben kahvede oturururum,
Ben ağacın dalında.

Benzemezler insan dostlarına
Ağaçlar gölgesini esirgemez.
Güneş köpeğimden daha sadık,
Dizlerime sığar, ellerimi ısıtır;
Karşılık beklemeden.
Hele kuşlar !
Avalara bile kin beslemezler.

Oktay RIFAT

Kurgusal metin yönünden tutumlu bir tavır görülen derginin ilk sayısında, tek şiiriyle Baki Süha [Eyüboğlu] yer alır. Bu sayıdaki iki hikâyeden biri Samim Kocagöz’ündür. “Gök Boncuk” adlı hikâyeye, mekânıyla dikkati çeker. Mustafa Niyazi de “Şehir” adlı hikâyesinde Kocagöz gibi köylüleri merkeze alır ama onunki şehir görmüş köylüdür. Bu iki başarılı hikâyeye, sonuyla benzeşir: İkisinde de bırakılma durumu söz konudur ama birinde bırakan eş, erkek; diğesinde kadındır. İkinci sayı, şiir yönünden ilkinde göre daha zengindir. Sabahattin Kudret (“İtiraf”), Oktay Rifat (Nurullah Ata’ya ithaf edilmiş “Gün Sonu Konuşması”) ve Salâh Bırsel (“Ayni Sokak Boyunda”) şiirleriyle Nurullah Ata’da Neşâtî’den seçtiği bir gazel ile görünür. Bu sayıdaki “Orient Express” adlı hikâyeye Cavit Yamaç imzasını taşır. Metin, önceki sayıda yer alanların hayli gerisindedir.

Yenilik’te çeviriye derginin hacmi nispetinde önemli bir yer ayrıldığı söylenebilir. Bu, çeviri çeşitliliğinden değil, çevrilen metinlerin uzunluğundan kaynaklanan bir durumdur. İki sayı süren ve devam edeceği belirtilen “Dostoyevski” (André Saurés’den V. H. Bürün) başlıklı metin, derginin programıyla uyum içindedir. Başarıyla çevrilen ve zevkle okunan bu bilgilendirici metin, Tolstoy’a karşı Dostoyevski’nin öne çıkarılmasıyla dikkati çekmektedir. Diğer çeviri metinler şunlardır: “Theokritos’un 16’ncı ‘idillion’u” (Nevzat Hatko), “Demokrasinin Büyük Şairi Walt Whithman” (Vecdi Bürün).

Dergiye canlılık katan ve günceli izleme imkânı açan “Tenkit” sütunlarında, yerli ve yabancı yayınlar tanıtılır. *Yenilik*’in programı gözetildiğinde yetersizliği aşikâr olan bu sütunlarda, Necmettin Halil Onan’ın İzahlı Divan Şiiri Antolojisi (S. 1, Şahap Sıtkı), Jean Giono’nun *Naissance de l’Odyse* (S. 1, Ziya Yamaç) ve Celâlettin Ezine’nin *Amerika Mektupları* (S. 2, Mahmut Çamay) adlı kitapları tanıtılıp değerlendirilir. Sadece *Amerika Mektupları* üzerine yazılan yazıda, yargıya gidilmiş olduğu belirtilmelidir.

Sonuç

1940’lı yılların başında gençler tarafından çıkarılan *Yenilik*, dönemin havasını *yenileşme eğilimi* üzerinden yansıtan ve bu söylemi sahiplenen dergilerdendir. Söylemindeki *yeni* vurgusu, eskiyi değil yenileşme iddialarını gözetir. Bu yönüyle dikkat çekici bir dergidir. *Yenilik* iddiasını, birikimin yorumuyla değerlendirmeye girişmesi, onu, döneminde gençlerin çıkardığı diğer dergilerden ayırıştırır. Boyutuyla da benzeri bulunmayan bir süreli yayın olan *Yenilik*, kısa ömrü nedeniyle “program”ını somutlaştıramamıştır.